

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Förstärkningsundervisning i skolan – en försöksverksamhet för fler behöriga elever (SOU 2024:94)

U2025/00079

Övergripande synpunkter

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) är i huvudsak positiv till utredningens förslag om en försöksverksamhet med förstärkningsundervisning. SPSM välkomnar att utredningen har en ambition att stärka skolsystemets vetenskapliga grund genom att föreslå en försöksverksamhet som utvärderas innan nya reformer beslutas och implementeras. Det är en ansats som få utredningar på skolområdet haft de senaste decennierna. SPSM anser att en försöksverksamhet med förstärkningsundervisning därför bör genomföras och utvärderas innan andra, liknande förslag kring stödundervisning genomförs. Huvudmän, rektorer och lärare behöver också erbjudas stöd för hur förstärkningsundervisning ska organiseras och genomföras.

Synpunkter på utredningens förslag och bedömningar

7.1.1 Försöksverksamhetens syfte och inriktning

SPSM tillstyrker utredningens förslag, men anser att också högstadiet bör ingå i försöksverksamheten med halvklassundervisning.

Att undervisningen kan differentieras, individualiseras och anpassas utifrån olika elevers behov är, enligt SPSM, en viktig faktor för att elever ska ges förutsättningar att nå målen med sin utbildning. Som utredningen nämner (s. 186) är elever med olika funktionsnedsättningar sannolikt överrepresenterade bland elever som inte blir behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan. Ökat lärarstöd, en annan interaktion med lärare och en lugnare studiemiljö kan vara viktiga delar för många elever, som i vissa fall uppnås genom mindre gruppstorlekar. SPSM menar att det är positivt att förstärkningsundervisningen inte innebär att eleverna missar delar av den ordinarie undervisningen i den undervisningsgrupp eleverna tillhör. Som utredningen lyfter finns det för- och nackdelar med tillfälligt urval av elever respektive halvklassundervisning, exempelvis kan

halvklassundervisning vara en mer inkluderande organisering av förstärkningsundervisningen. Av detta skäl, samt att möjligheten att utvärdera förstärkningsundervisningens möjliga effekter bör gynnas av att den genomförs i båda utformningarna i samtliga tre stadier, anser SPSM att också högstadiet bör ingå i försöksverksamheten med halvklassundervisning. Oavsett organisering så behöver verksamheten säkerställa att urval av elever inte cementeras och uppfattas som stigmatiserande särlösningar.

7.1.2 Förstärkningsundervisningens omfattning och utformning

SPSM tillstyrker utredningens förslag, förutsatt att ansvarig myndighet får i uppdrag att ta fram stödmaterial.

SPSM menar att det behöver finnas stöd för förstärkningsundervisningen. Regeringen bör ge ansvarig myndighet i uppdrag att ta fram stödmaterial för huvudmän, rektorer och lärare för organisering och genomförandet av förstärkningsundervisningen, i synnerhet kopplat till hur tillfälligt elevurval kan göras. Skälen för detta är flera, enligt SPSM:

- Kvaliteten av försöksverksamheten och möjlighet att utvärdera denna bör rimligtvis gynnas av att lärare gör en relativt likvärdig tolkning och bedömning av på vilka grunder ett beslut om tillfälligt elevurval bör göras.
- En viktig utgångspunkt behöver vara att särskiljande lösningar, som tillfälligt elevurval, alltid behöver göras på goda grunder och på ett sätt som inte stigmatiserar eller påverkar kamratrelationer och social gemenskap negativt.
- Vilka elever gynnas av mer undervisningstid eller inte kan i vissa fall vara komplext för lärare att avgöra. Som framgår av betänkandet finns det risker med utökad undervisningstid för vissa elever som lärare behöver beakta, till exempel riskerar vissa elever att inte gynnas av mer undervisningstid och därmed längre skoldagar (s. 195). Elever med funktionsnedsättning trivs generellt sämre i skolan och får ofta lägga mer energi på skolarbete än sina kamrater. Att utöka undervisningstiden för vissa elever med funktionsnedsättning, med ett innehåll som kräver ytterligare koncentration och uthållighet, kan påverka elevers prestationer och motivation på ett negativt sätt. Lärare behöver kunna få stöd för hur tillfälligt elevurval ska göras när man är i behov av det, och vid behov

samråda med speciallärare eller specialpedagog, då urvalet i vissa fall kan innebära att det krävs kompetens om konsekvenser som en funktionsnedsättning kan innebära för lärandet.

- Utredningen tar inte hänsyn till det faktum att lärare i realiteten har högst varierande förutsättningar. En stor andel av lärarna som undervisar i grundskolan är obehöriga och olika lärare kommer, även inom ramen för en försöksverksamhet, i olika hög grad och med varierande frekvens fatta beslut om tillfälligt elevurval. Lärares erfarenhet och professionella kunnande varierar således, till exempel i fråga om att kunna fatta välgrundade beslut om urval för förstärkningsundervisning för elever med varierande behov.
- SPSM menar att utredningens argument att något beslutsstöd för lärare inte behöver utarbetas då ”denna bedömning ligger inom ramen för lärares kompetens” (s. 198) inte är giltigt. Stödmaterial för lärare kan behövas, och finns i dag, trots att de ger stöd inom uppgifter som ligger inom lärares kompetens.

SPSM vill vidare understryka utredningens slutsats att förstärkningsundervisning inte är en stödinsats inom ramen för särskilt stöd, utan en del i den ledning, stöd och stimulans som ska ges i den ordinarie undervisningen. Det är viktigt för att elever ska ges de stödinsatser de behöver skyndsamt. Samtidigt menar SPSM att utredningen i delar av betänkandet uttrycker sig på ett sätt som riskerar att tolkas som att förslaget om förstärkningsundervisningen kan fördröja stödinsatser,¹ vilket SPSM menar är problematiskt. En risk med förslaget är därför att det kan bidra till att stödinsatser fördröjs. Detta bör därför särskilt beaktas i utformningen och följas upp i utvärderingen av försöksverksamheten.

7.1.3 Organisation, effektutvärdering av försöksverksamheten och forskning

SPSM tillstyrker utredningens förslag och instämmer i utredningens slutsats att Skolverket bör skapa en referensgrupp där SPSM är representerad.

¹ Se exempelvis s. 198: ”Men om lärarna bedömer att samma elev behöver förstärkningsundervisning under flertalet perioder under ett läsår är elevens behov sannolikt större än vad som kan tillgodoses inom ramen för förstärkningsundervisning. Om det finns indikationer på att elever har mer omfattande behov ska skolan skyndsamt utreda elevens behov av särskilt stöd.”

7.2 En permanent reglering för förstärkningsundervisning

SPSM delar utredningens bedömning avseende vilka skolformer som bör omfattas, men tar inte ställning till övriga delar av bedömningen i denna del. Försöksverksamhetens utfall och utvärdering bör i hög utsträckning påverka hur en eventuell permanent reglering av försöksverksamheten ska utformas.

7.3 Färdighetstränande och språkstärkande sommarlovskola för elever som behöver det

SPSM tar inte ställning till om det bör införas ett statsbidrag för ändamålet, men om regeringen väljer att inrätta ett statsbidrag instämmer SPSM i utredningens bedömning att sommarlovsskolan bör vara frivillig för eleverna att delta i. SPSM vill också lyfta att elever i behov av stöd i form av extra anpassningar och särskilt stöd måste ges ett sådant stöd även under lovskolan.

7.4 Skolverket ges i uppdrag att utvärdera extra studietid

SPSM tillstyrker förslaget.

7.5 Forskningssammanställning om fler skolår till elever som behöver det

SPSM tillstyrker förslaget och ser med fördel att Skolforskningsinstitutet använder SPSM som referens i uppdraget.

7.6 Undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen ska tas bort

SPSM tillstyrker utredningens förslag då det, om än i marginell utsträckning, bedöms stärka likvärdigheten i grundskolan.

Konsekvenser**8.10 Barnkonventionen och FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning**

SPSM anser att utredningens konsekvensanalys avseende barnrätts- och funktionsrättsperspektivet är grund. Myndigheten anser, som lyfts tidigare i remissvaret, att det inte räcker med att ”betona vikten av att lärarkollegiets urval av elever ska göras med hänsyn till elevernas förutsättningar att gynnas av försöksverksamheten, i vilket det ingår att bedöma om eleven skulle orka med det” (s. 267), utan lärare behöver också kunna få stöd i hur urval ska göras och vilka delar som bör beaktas (se synpunkter under 7.1.2). Därför anser SPSM att det behöver finnas stöd till lärare som deltar i försöksverksamheten och att det i ett sådant stödmaterial bör det bland annat

framgå att barnets bästa beaktas vid alla åtgärder och beslut som rör barn,² vilket exempelvis blir aktuellt när lärare fattar beslut om tillfälligt elevurval.

I detta ärende har sakkunnig Petter Ådahl varit föredragande. I den slutliga handläggningen har även chefsjurist Ulrika Ehlin och enhetschef Nina Karnehed deltagit.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Aurora Lindberg
Generaldirektör

² 1 kap. 10 § skollagen (2010:800) och artikel 3 i barnkonventionen.